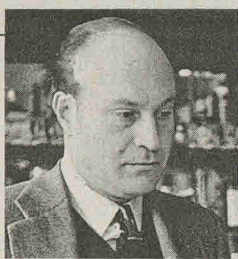

Ο Ελύτης αυτοσυστήνεται

Ιστορικές συνεντεύξεις του κορυφαίου ποιητή, μέσα σ' ένα τόμο τον οποίο ο ίδιος σχεδίασε. Σελ. 5

«Δεν φοβάμαι να αγωνιστώ για ό,τι αγαπώ»

Στα 28 της η Ελεονώρα Ζουγανέλη κλείνει ένα κύκλο και ετοιμάζεται να ανοίξει ένα καινούργιο. Σελ. 3

Ο Λαρς φον Τριερ δεν είναι ένας ναζί

Ο Σουηδός ηθοποιός Στέφαν Σκάρσγκαρντ μιλάει για τις δηλώσεις, τον χαρακτήρα και τις ταινίες του χαρακτηριστικού σκηνοθέτη. Σελ. 7

Έξυπνο πότισμα με αισθητήρες

Πρωτοποριακή μέθοδος που δοκιμάζεται στην Ελλάδα υποσχεται εξοικονόμηση νερού μέχρι και 30%. Σελ. 6

Σελ. 2

ΟΠΑΠ ΚΥΠΡΟΥ

στον Κύκλο της Ζωής μας

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

ΤΕΧΝΕΣ

ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΚΥΡΙΑΚΗ 18 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 2011

Να βγουν μπροστά νέες πνευματικές φωνές

Ο Πανίκος Παιονίδης εκδίδει σε βιβλίο τις συζητήσεις του με 17 προσωπικότητες της τέχνης, της φιλοσοφίας και της πολιτικής

Συνέντευξη στον ΚΩΣΤΑ ΣΩΤΗΡΟΠΟΥΛΟ

Το μεγάλο διεπίπεδο σαλόνι του ψηλοτάβανου σπιτιού στη Λεμεσό κουβαλάει αναμνήσεις όχι μόνο μιας οικογένειας, αλλά και πολλών πνευματικών ανθρώπων που συγκεντρωνόντουσαν τις παλιές εποχές για να συζητήσουν, να προβληματιστούν, να προτείνουν, να εμπνευστούν και να εμπνεύσουν. Οι τοίχοι του είναι γεμάτοι με υπέροχους ζωγραφικούς πίνακες και ο Πανίκος μαζί με την Έλλη Παιονίδου, σύντροφος στη ζωή και στην τέχνη, χαμογελούν εγκάρδια και συμπληρώνουν ο ένας τον άλλο στις διηγήσεις και τις απόψεις. Εκείνος γεννημένος το 1925 στην ίδια πόλη, με μια πολυτάραχη νεανική πορεία που τον γέμισε εμπειρίες και τον οδήγησε στην έντονη πολιτική δράση

Υπάρχει άμβλυνοση πηθικού και ενότιας στον λαό και αυτό είναι το πιο ανησυχητικό

μέσα από τις γραμμές της αριστεράς, αλλά και σε μακρά θητεία στη δημοσιογραφία και τη λογοτεχνία -βραβευμένος με δύο πρώτες στα κρατικά βραβεία για τα διηγήματά του- και σε θέσεις όπως του προέδρου του Δ.Σ. του Θεατρικού Οργανισμού Κύπρου και του σύμβουλου επικοινωνίας στην αποστολή της Κυπριακής Δημοκρατίας στον Ο.Η.Ε. Εκείνη γεννηθείσα το 1940 στο κρασοχώρι, τη Βάσα Κουλιανίου, επίσης πολυβραβευμένη συγγραφέας, ποιήτρια και δημοσιογράφος, θυμάται που όταν ήταν 19 χρονών ποιήτρια εμφανίστηκε ένας κύριος που ζήτησε από όλους τους νέους ποιητές να του στείλουν τις δημιουργίες τους με την υπόσχεση να πληρώσει για όσα έκρινε άξιες δημοσίευσης στο νεότευκτο λογοτεχνικό περιοδικό «Νέα εποχή». Ήταν το 1959 και ο Πανίκος Παιονίδης έδινε ανταμοιβή δύο λίρες στους ποιητές που σήμερα, το 2011, για να εκδώσουν τις συλλογές τους πρέπει να πληρώσουν οι ίδιοι τα έξοδα.

Ακμαϊότερος εκπαιδευτής στα 86 χρόνια του προχώρησε στην έκδοση του βιβλίου «Διάλογοι, στο λυκαυγές μιας νέας εποχής» (Εκδόσεις Αφή) που περιέχει τις συζητήσεις-συνεντεύξεις που εξασφάλισε από 17 σημαντικές προσωπικότητες στις αρχές της δεκαετίας του '90. Μίκης Θεοδωράκης, Έλλη Παππά, Ιάκωβος Καμπανέλλης, Νικηφόρος

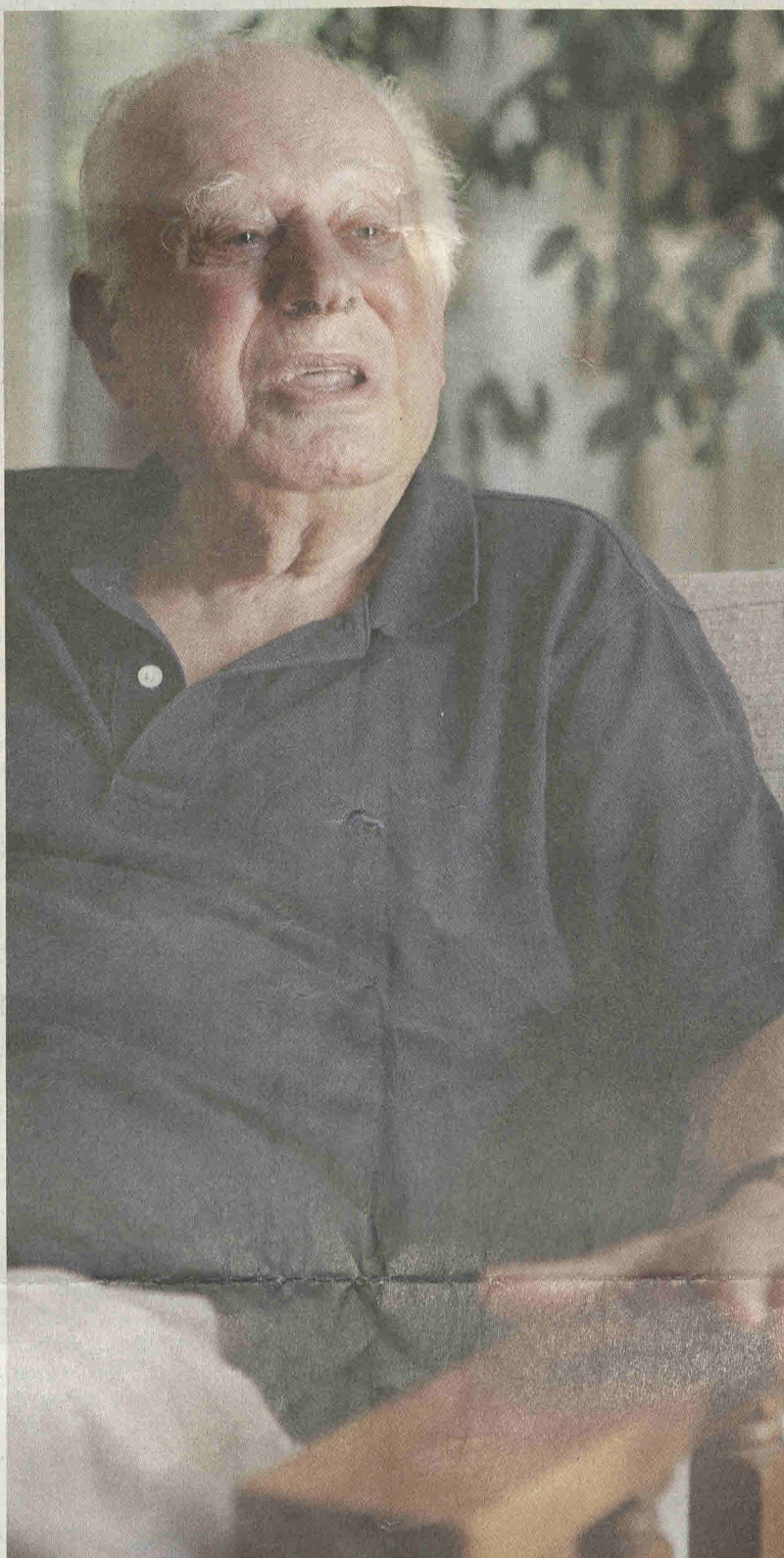
Βρεττάκος, Κώστας Γαβράς, Γιάννης Λεύκης, Ελένη Αρβελέρ, Κώστας Μόντης, Γιώργος Φίλιππου, Θεόδωρος Στυλιανού, Λίνα Σολωμονίδου, Γιάννης Ξενάκης, Κώστας Αζελός, Φρίντριχ Ντίρενματ, Έντβαρτ Σιεβερνάντζε, Βασίλης Βασιλικός, Μιχάλης Χριστοδουλίδης, εκθέτουν αυτούς και σκέψεις μέσα από την κουβέντα με τον συγγραφέα. Με αφορμή αυτή την έκδοση μιλήσαμε με τον γηραιό διανοούμενο για τη συγγραφική του πορεία και τις ανησυχίες του για το παρόν και το μέλλον του τόπου, που τόσο χρόνια υπηρέτησε και λατρεύει απεριόριστα.

Κύριε Παιονίδη πότε είχατε την πρώτη επαφή σας με την δημοσιογραφία;

—Από το 1946, όταν απόστρατος πήα πήγα στο Λονδίνο να σπουδάσω, έπρεπε να εργαστώ για να επιβιώσω και άρχισα να γράφω στο «Βήμα» του Λονδίνου. Από μικρός τα πήγαινα πολύ καλά τα γράμματα και τις εκθέσεις και θεωρούσα φυσική εξέλιξη να ασχοληθώ με το γράψιμο. Και τον καιρό που ήμουνα φαντάρος στην Κυπριακή Εθελοντική Δύναμη κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο έστειλα κάποιες ανταποκρίσεις στον κυπριακό τύπο της εποχής εκείνης. Σπούδασα δύο χρόνια στο Πολυτεχνείο του Λονδίνου με απογευματινά μαθήματα και το '48 συνέχισα σπουδές στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου της Σόφιας, όπου σπούδασα και Αισθητική της τέχνης. Βρέθηκα στα βουνά της Ελλάδας στο τέλος του εμφυλίου μαζί με τους αντίρτες και επιστρέφοντας στη Βουλγαρία συνέχισα τις σπουδές μου και εργάστηκα για αρκετά χρόνια στον ραδιοφωνικό σταθμό της Σόφιας. Τότε ήταν που στράφηκε το ενδιαφέρον μου στα πολιτιστικά θέματα. Παρακολουθούσα τις θεατρικές παραστάσεις, τις κινηματογραφικές προβολές, τα καινούργια βιβλία, το τι κυκλοφορούσε στην Ελλάδα. Όλα αυτά μέχρι το '58 που γύρισα στην Κύπρο και ανέλαβα υπεύθυνος πολιτισμού για την αριστερά.

Πώς ήταν τότε το κλίμα στο νησί;

—Άρχιζε η πρώτη περίοδος της ανεξαρτησίας και όλα γεννιόντουσαν εξ υπαρχής. Προσπαθούσαμε να βρούμε τι υπήρχε ήδη ως πνευματική ζωή για να αναπτύξουμε μια γέφυρα σύνδεσης με το παρελθόν. Θυμάμαι πως η πρώτη σημαντική μου δουλειά ήταν να δώσω σημασία στην συλλογή των ποιημάτων των φίλων μου την οποία εξέδωσα σε ένα βιβλίο. Στάθηκαν με μεγάλη στοργή σε αυτή την δημιουργία γιατί θάωρασαν ότι στο έργο τους αποτυπωνόταν το παρελθόν, το παρόν αλλά και οι προοπτι-

πιστεύω ότι σήμερα ο περισσότερος κόσμος είναι μπερδεμένος. Υπάρχουν εκείνοι που αξιοποιούν αυτό το μπερδεμένο να δημιουργήσουν παροξυσμό ανάμεσα στον κόσμο. Και ανησυχώ για το αν ο παροξυσμός αυτός συνεχιστεί, τι θα γίνει μετά από τρία ή τέσσερα χρόνια.

Εργογραφία

- Άνεμοι από τον νότο (διηγήματα)
- Κοιμανταρία (διηγήματα)
- Τομές σε θέματα λόγου (Κριτική, δοκίμιο)
- Κύπρος νυν και αεί, Ένα άλλο οδοιπορικό (Αυτοβιογραφία)
- Ανδρέας Ζιαρτίδης: Χωρίς φόβο και πάθος (Συνέντευξη, βιογραφία)
- Παρακαμπτήριος (διηγήματα)
- Στο Μιλένιουμ (διηγήματα)
- Εν πίσει (διηγήματα, Πρώτο Κρατικό Βραβείο)
- Το άσπρο όλογο (διηγήματα)
- Το κόκκινο τραίνο (διηγήματα)
- Γαλάτεια: όλα τα χρώματα της θάλασσας (νουβέλο)
- Η μικρή μου πινακοθήκη Α' Βήματα στο θαλό τοπίο (διηγήματα, Πρώτο Κρατικό Βραβείο)
- Το πείσιμα του Ηρόδοτου (διηγήματα)
- Η μικρή μου πινακοθήκη Β' Όταν σπίζουν το χέρι (διηγήματα)
- Διάλογοι, στο λυκαυγές μιας νέας εποχής (συνεντεύξεις)

Φτάνουν πια οι δυσάρεστες κουβέντες, ο λαός χρειάζεται και προοπτικές

—Στους «Διάλογους» έχετε συγκεντρώσει τις συζητήσεις σας με 17 προσωπικότητες. Υπάρχουν κάποιες που σας εντυπωσίασαν ιδιαίτερα για τον τρόπο που ανέπτυξαν τις σκέψεις τους;

—Πρέπει να πω ότι ξεχωρίζω ανθρώπους όπως τον Μίκη Θεοδωράκη, την Έλλη Παππά, τον Ιάκωβο Καμπανέλλη, και τον Νικηφόρο Βρεττάκο, γιατί μας έδενε και μια προσωπική φιλία. Με εντυπωσίασαν όμως με τη φιλοσοφική σκέψη τους άνθρωποι που δεν γνώριζα πριν τους πάρω συνέντευξη, όπως ο Κώστας Αζελός, ο Γιάννης Ξενάκης και η Ελένη Αρβελέρ. Σκεφτόμουν τότε πως πολύ θα ήθελα να γίνω φοιτητής τους και να διδαχτώ από αυτούς. Σημαντική προσωπικότητα ήταν και ο Έντβαρτ Σιεβερνάντζε που όταν τον συνάντησα είχε αποχωρήσει από τη θέση του παντοδύναμου υπουργού της κυβέρνησης Γκορμπασόφ στην διαλυόμενη ΕΣΣΔ και από ένα μικρό γραφείο στην Μόσχα σχεδίαζε την ανάλυση της εξουσίας στην Γεωργία.

Αυτά που μεταφέρατε εσείς ως ιδέες ετύχχαναν προσοχής από την διανοήση της Κύπρου;

—Ναι, γιατί υπήρχε δίψα για μάθηση. Τότε υπήρχε ένας σημαντικός κύκλος διανοήσεων στον τόπο. Υπήρχαν άνθρωποι μεγαλύτεροι και νεότεροι που ήθελαν να φτιάξουν πράγματα, να δημιουργήσουν. Εδώ σε αυτό το σπίτι μαζευόντουσαν τα βράδια της Κυριακής γύρω στα 30 πρόσωπα, η διανοήση της Λεμεσού, για να συζητήσουμε τι θα γράφει ο καθένας, για να διαβαστεί το καινούργιο και να του δοθεί μια ώθηση. Ήταν μια περίοδος πολύ θετική για την Κύπρο παρ' όλα τα πολιτικά προβλήματα και τα αγχώδη που έβαζαν μεταξύ μας. Υπήρχε όμως το πάθος των ανθρώπων εκείνων να κατακτήσουν το έδαφος που είχαν χάσει τα προηγούμενα χρόνια και να προχωρήσουν τα πράγματα μπροστά.

Όλη αυτή η προσπάθεια πέρασε στον πληθυσμό της Κύπρου; Εμβολίασε το εκπαιδευτικό σύστημα;

—Δυστυχώς όχι. Ήταν πενιχρά τα μέσα που διαθέταμε για τη διάδοση αυτών των ιδεών. Και τα πολιτικά γεγονότα αποσπούσαν την προσοχή του κόσμου. Οι καταστάσεις οδηγούσαν στο να επικρατούν κυρίως οι άνθρωποι της επιφανείας, εκείνοι που κυνηγούσαν την δόξα και το κέρμα. Δεν απρόβλεπτο η Κύπρος σε μια πορεία ομαλής εξέλιξης για να έχει την ευκαιρία να δημιουργήσει ικανοποιητικές πολιτιστικές υποδομές.

Αισθάνεστε κάποτε πικραμένος για το ότι η ομάδα των διανοουμένων της δεκαετίας του '60 ίσως δεν κατάφερε ή δεν πρόλαβε να στήσει ικανά πνευματικά αναχώματα μέσα στον πληθυσμό της Κύπρου για τις δυσάρεστες πολιτικές εξελίξεις που οδήγησαν στο '74;

—Δεν θέτω τέτοια ερωτήματα στον εαυτό μου. Γιατί έχω πλήρη συνείδηση των δυσκολιών που παρουσιάστηκαν στην πολιτική πορεία αυτού του τόπου. Ήταν τόσο καταγίγσκτικές οι εξελίξεις και οι συνεχείς συννομοσίες, που σε συνδυασμό με τις φημολογίες για ανατροπές και πραξικοπήματα, δεν άφρασαν ποτέ τον κόσμο ήσυχο. Δεν του δόθηκε ποτέ

η άνεση να κάτσει κάτω και να μετρήσει, να ζυγίσει τη ζωή του. Να βάλει από εδώ την πνευματική του δραστηριότητα και από εκεί την επαγγελματική του ενασχόληση κτλ. Δηλαδή δεν μπορούμε να αποδώσουμε ευθύνες ούτε στους δημιουργούς, ούτε στον λαό, ο οποίος θα ήταν ο δέκτης των προτάσεών τους.

Ποια είναι η αίσθησή σας για αυτά που συμβαίνουν σήμερα;

—Ατμικές συγκυρίες αλλά και ένα μπερδεμένο του συστήματος που δεν μπορεί να αντιδράσει άμεσα και αποτελεσματικά. Το χειρότερο είναι ότι ως αποτέλεσμα μπερδευτήκαμε όλοι. Πιστεύω ότι ο περισσότερος κόσμος είναι μπερδεμένος. Υπάρχουν εκείνοι που αξιοποιούν αυτό το μπερδεμένο για να δημιουργήσουν παροξυσμό ανάμεσα στον κόσμο. Και ανησυχώ για το αν ο παροξυσμός αυτός συνεχιστεί τι θα γίνει μετά από τρία ή τέσσερα χρόνια. Ποια εξουσία και με τι περιεχόμενο θα έρθει να διαχειριστεί την τύχη μας; Ακούω συστάσεις που είναι ακουστόζευ απτό τον καιρό της κούρασης, παρωμένα και ξεπερασμένα από την ιστορία, να επαναλαμβάνονται σήμερα με μια φοβερή άνεση. Όπως και να τη μετρήσεις είναι επικίνδυνη η κατάσταση αυτή.

Πώς νιώθετε την κατάσταση του κόσμου στην Κύπρο;

—Έχω την αίσθηση ότι κάποια στρώματα του λαού έχουν πληγωθεί τρομερά. Ο κόσμος της Κύπρου δεν στέκει πια ενήμερος και στέρεα πίσω από τις γραμμές της λύσης που επιδίωκε παλαιότερα. Υπάρχει άμβλυνοση πηθικού και αυτό είναι το πιο ανησυχητικό.

Τι σας φοβίζει περισσότερο;

—Ότι δεν θα μπορέσει η λογική σκέψη να βγει μπροστά και να επιβληθεί.

Από τον Πανίκο Παιονίδη είσατε ευχαριστήμενος;

—Ίσως θα μπορούσα να κάνω περισσότερα πράγματα. Ωστόσο, το γεγονός ότι στα 86 μου χρόνια κατάφερα να κυκλοφορήσω ένα ακόμα βιβλίο με κάνει κάπως περήφανο. Όλα αυτά που ζούμε τα τελευταία χρόνια είναι θέματα που θα μπορούσαν να μπουινε κάτω από την πένα ενός συγγραφέα και να τα αναλύσει. Αν είχα την δύναμη θα ήθελα πολύ να ασχοληθώ με αυτά. Δυστυχώς δεν είμαι σε θέση να το κάνω αυτό και γι αυτό αισθάνομαι λύπη.

Τι νομίζετε πως χρειάζεται σήμερα ο κόσμος;

—Δεν πρέπει να του λέμε μόνο δυσάρεστες κουβέντες. Γιατί ο λαός χρειάζεται και προοπτικές. Θέλει να του ανοίγεις ορίζοντες για να κινείται μπροστά. Ελπίζω οι δυνάμεις που στάθηκαν αντιστεκόμενες στο πραξικόπημα και την εισβολή, εκείνες που στήριξαν ξανά στα πόδια της την Κυπριακή Δημοκρατία και την οδήγησαν σε ανάπτυξη, θέλω να πιστεύω πως θα συνεχίσουν τον ρόλο τους. Θα ήθελα να βγουν μπροστά νέες πνευματικές φωνές, να στήσουν ξανά τους χώρους που θα γίνουν κέντρα αναζήτησης και δημιουργίας, να έρθουν σε επαφή με τα σύγχρονα ρεύματα του εξωτερικού που διαμορφώνουν νέες προοπτικές για τις κοινωνίες.

ΕΠΙΣΗΣ / Του ΚΩΣΤΑ ΣΩΤΗΡΟΠΟΥΛΟΥ

Συγκάτοικοι όλοι στην τρέλα

Μεταδόθηκε ως είδηση πριν μερικές μέρες και είναι πραγματικά εντυπωσιακό: Περίπου το 38% (!) των Ευρωπαίων πολιτών πάσχει από κάποια ψυχολογική ή νευρολογική πάθηση, με κυριότερες την κατάθλιψη και τη γενικευμένη αγχώδη διαταραχή. Αυτό είναι το αποτέλεσμα έρευνας του Ινστιτούτου Κλινικής Ψυχολογίας και Ψυχοθεραπείας του πανεπιστημίου της Δρέσδης, που πραγματοποιήθηκε σε 30 ευρωπαϊκές χώρες με συνολικό πληθυσμό 514 εκατομμύρια και είχε διάρκεια τριών ετών. Σε 165 εκατομμύρια αν-

θρώπους διαγνώστηκε κάποιο είδος ψυχική ή νευρολογική πάθηση και δυο-συχώς μόνο το ένα τρίτο των περιπτώσεων αυτών λαμβάνει την απαραίτητη θεραπευτική αγωγή. Ακόμα και αυτοί οι λίγοι που ακολουθούν θεραπευτική αγωγή, την λαμβάνουν με πολυτελεία θεραπευτικής και σπανίως την κατάλληλη και πλέον σύγχρονη θεραπεία. Η νέα έρευνα έρχεται να συμπληρώσει με μελέτη που δημοσίευσε το 2008 ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (World Mental Health Survey), σύμφωνα με την οποία ένας στους τρεις ενήλικες

πάσχει από κάποια ψυχική διαταραχή στις 28 από τις χώρες που εξετάστηκαν. Επίσης -για να μη νομίζει κανένας ότι εμείς εδώ αποτελούμε εξαίρεση- οι ευρωπαϊκές τριτογενείς ψυχικές διαταραχές εν γένει δεν κάνουν διακρίσεις με βάση τη χώρα ή την ηλικία. Και πάμε και στο τρελό νούμερο: Μόνο το 2005, το κόστος της περιθαλψής για τους ασθενείς με ψυχικές ασθένειες στην Ευρώπη έφτανε τα 277 δισεκατομμύρια ευρώ! Τύφλα να 'χει το νεοσυσταθέν ταμείο ευρωπαϊκής σταθερότητας, το ΔΝΤ και η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τρά-

πεζα μαζί. Δηλαδή, αν συνυπολογίσουμε και το κόστος των άλλων ασθενειών και στυχιημάτων που οφείλονται έμμεσα στον σύγχρονο «ευρωπαϊκό» τρόπο ζωής (ταξίδια, κατανάλωση, συμπύεση ελεύθερου χρόνου, ανεργία, άγχος, άγχος, άγχος...), όλη αυτή η μανιακή επιδίωξη για αύξηση του ντυοτέου παραγωγικότητας-ανταγωνιστικότητας, οδηγεί με συσσωρευμένα ποσά σε περισσότερα έξοδα, από όσα χρωσάνε σήμερα τα τριμωγμένα από τις «αγορές» χρήματα ευρωπαϊκής κράτη. Και, φυσικά, τέτοιας φύσης έξοδα αποδεικνύουν τη χαμηλή ποιότητα

ζωής και την έλλειψη ουσιαστικής ευτυχίας που κρύβεται πίσω από τη βιτρίνα της ευμάρειας. Με τους τέσσερις στους δέκα Ευρωπαίους να υποφέρουν από ψυχικές διαταραχές, μήπως οι υπόλοιποι έξι μπορούν να χαρούν ανέμελα τη ζωή τους; Το επιστημονικό λεξικό στο λήμμα «άγχος» γράφει: Βίωμα έντονης ψυχικής ταραχής που φτάνει έως την απόγνωση, μπροστά σε έναν επικείμενο κίνδυνο. Σήμερα, τα 514 εκατομμύρια Ευρωπαίων πολιτών παρακολουθούν σε κατάσταση πανικού τις ανίκανες να δώσουν λύσεις

κυβερνήσεις τους, στο μεγαλύτερο πρόβλημα που αντιμετωπίζουν από την εποχή της σύστασης της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Χαρακτηριστική ήταν η δήλωση ενός ευρωβουλευτή στη σχετική συζήτηση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου: «Αβουλες ηγεσίες, σαν γάδαροι ανάμεσα σε δύο δελμάτια σσνό, θα πεθάνουν από την πένα πριν αποφασίσουν ποιο θα φάνε!». Αν σήμερα άρχιζε ξανά η έρευνα, τι ποσοστά απόγνωσης θα κατέγραφε; Καλά έλεγα εγώ πως τελευταία γυαλίζει περιεργα το μάτι μου στον καθρέφτη...